

ESCOLA MALLORQUINA

1. Definició

L'any 1906 apareix la revista *Mitjorn*, que just l'any següent deixa de publicar-se. *Mitjorn* es pot considerar el primer senyal d'identitat d'unes noves promocions d'escriptors que es designen amb el terme «Escola Mallorquina». Aquesta denominació ha estat objecte de definicions diverses: uns l'entenen en sentit ampli, com l'aportació dels escriptors mallorquins a la literatura catalana, per la qual cosa la fan néixer a la Renaixença i la prolonguen fins a la postguerra, quan el terme cau en desús; d'altres, en canvi, consideren que es tracta d'un corrent molt concret, que abasta sobretot el gènere poètic i recull l'aportació de dues generacions d'escriptors, la de 1906 i la de 1917. Nosaltres la utilitzarem exclusivament en aquest segon sentit, més restrictiu, que la tradició sembla haver consolidat.

Així doncs, anomenam 'Escola Mallorquina' el grup d'escriptors encapçalats per Miquel Costa i Llobera que assumeixen els ideals de la Renaixença a les Illes Balears. La tendència classicitzant d'aquest moviment influirà notòriament en el noucentisme. A més de Joan Alcover, són continuadors d'aquesta escola poètica en la primera meitat del segle XX Maria Antònia Salvà, Llorenç Riber i Miquel Ferrà. L'òrgan de difusió literària d'aquest grup va ser la revista *La Nostra Terra*.

2. Escola Mallorquina i Noucentisme

Hi ha una diferència essencial a remarcar: el Noucentisme és el resultat d'una conjuntura política i social (l'ascensió al poder del catalanisme burgès), que permet la col·laboració dels poders polítics amb els intel·lectuals catalanistes, a diferència de l'etapa modernista en què havia predominat l'actitud individualista i anàrquica dels escriptors.

Però la situació política de les Balears és molt diferent de la catalana, la qual cosa fa absolutament inviable una actuació cultural com la que aleshores té lloc al Principat. Aquí no es produeix un fenomen com la Lliga Regionalista, ni hi ha cap institució autonòmica com la Mancomunitat. Tot el contrari, els primers decennis del segle XX segueixen amb una situació caracteritzada pel centralisme, pel provincianisme i per la continuïtat del sucursalisme heretats dels segles anteriors.

En això, per tant, Noucentisme i Escola Mallorquina són absolutament diferents, per no dir oposats, ja que són resultat de dos contextos que no tenen res en comú, la qual cosa no significa que, pel que fa a les idees estètiques, no hi hagi unes coincidències, que portin a uns resultats semblants.

3. Característiques

Característiques proposades per Josep Maria Llompart, tot entenent que els poetes de l'escola Mallorquina són els deixebles dels dos mestres Miquel Costa i Llobera, i Joan Alcover:

1. Insularitat. Clara consciència d'insularitat i fins i tot una mena de complaença en l'aïllament. Els poetes es reclouen dins l'illa i renuncien a qualsevol possibilitat d'evolució de la pròpia expressió poètica.
2. Fort sentiment de fidelitat. El poetes consideren amb devoció de vertaders deixebles la personalitat i l'obra de Costa i Alcover. Consideren que amb aquests dos escriptors l'expressió poètica assoleix la perfecció total, sense que hi hagi un més enllà possible. Així els converteixen en un mite que segueixen des d'una respectuosa distància.
3. Idealisme. Visió idealitzada burgesa que havia formulat Pons i Gallarza i que havien mantingut Costa i Alcover. Així, l'Escola Mallorquina reflecteix sempre imatges mítiques i

- idealitzades del món i de Mallorca.
4. Acusat formalisme. “*De la musique avant toute chose*” de Verlaine és la consigna bàsica de l'escola. Els versos, per damunt de tot han de “cantar”. Llorenç Villalonga caricaturitza a *Mort de dama* aquest rígid formalisme, fa escriure a la poetessa Aina Cohen un vers tan desbaratat com: “El pit em creix dintre del cor”, per la senzilla raó que resulta més musical que “el cor em creix dintre del pit”.
 5. Limitació temàtica. La poesia de l'Escola Mallorquina és sobretot paisatgística. El sentiment de la natura és l'eix fonamental d'aquesta poesia.
 6. Fons humanístic tan integrat en el corrent noucentista. Un humanisme, que si no esdevé tòpic, representa el component més vàlid de l'escola.

Fet i fet, aquest vessant tan insular i tan peculiar de la poesia noucentista no correspon a un període de grans poetes creadors, sinó més aviat a un moment de pulcres poetes artesans que s'esforcen per conservar ben endreçada l'heretat que han rebut. I aquesta heretat són Miquel Costa i Llobera i Joan Alcover.

3. Els poetes

4.1 1a generació

Maria Antònia Salvà (1869-1958)
Llorenç Riber (1882-1958)
Miquel Ferrà (1885-19479)

4.2. 2a generació

Miquel Forteza (1888-1969)
Joan Pons i Marquès (1894-1971)
Guillem Colom(1890-1979)

Miquel Costa i Llobera (Pollença, 1854 - Palma de Mallorca, 1922)

Vida

Nasqué a Pollença el 1854. Fill d'una família benestant de propietaris rurals, estudià el batxillerat a la ciutat de Palma i fou deixeble de Josep Lluís Pons i Gallarza . Durant els anys 1872 a 1875 estudià Dret a Barcelona. L'any 1883 se li desperta la vocació religiosa i anà a estudiar a la Universitat Gregoriana de Roma, on s'ordenà sacerdot(1888). Fins ben entrat el segle XX, alternà l'escriptura de poesia en castellà i en català, i es decantà definitivament per aquesta última. El 1902 obtingué el títol de “Mestre en Gai Saber” i el 1906 presidí els Jocs Florals de Barcelona. Josep Carner xix i Guerau de Liost xx, en un homenatge que se li féu a l'Ateneu Barcelonès, el reconegueren com a mestre. L'any 1907 pelegrinà a Terra Santa. Mori, mentre predicava en una església de Palma, l'any 1922.

Obra

En la seva obra cal diferenciar:

–primer període que arribà fins al 1885, en què es dedicà a conrear una poesia de to romàntic. D'aquests anys és el poema “Lo pi deFormentor”

(1875), tècnicament considerat com la culminació de la nostra poesia romàntica. Fou durant aquesta etapa quan inicià la lectura de Virgili i Horaci i descobrí la poesia parnassiana de Leconte de Lisle. El 1874 traduí alguns sonets de Petrarca. Finalment, el 1885 publicà *Poesies*, que recull tota la seva producció catalana d'aquest període. Costa proposa de buscar l'herència greco-llatina del país, és a dir, la mesura, l'elegància i l'exigència de la forma, totalment aliena a qualsevol novetat estrident o inútil.

—segon període s'inicia amb *Horacianes* (1906).

Horacianes és sense cap mena de dubte la seva obra més important. És un llibre basat en la meditació i en la contemplació intel·lectuals segons els models horacians. Costa, però, no pogué arribar mai al fons de l'obra del poeta clàssic per la seva condició de clergue catòlic, la qual cosa confereix a la seva poesia un cert aire de superficialitat. Costa i Llobera sumà al tema de la natura, ja clàssic en els romàntics malgrat el diferent enfocament, el de la història i el de l'art clàssics, que allunyaren definitivament la poesia catalana de la tradició floral. A nivell tècnic, Costa realitzà una experiència absolutament nova en la nostra tradició literària: la substitució de la rima romàntica pel ritme clàssic. Experimentà, d'altra banda, amb noves formes estròfiques de la tradició greco-llatina: l'estrofa alcaica, la sàfica, etc.

D'altra obra

El record d'Itàlia romangué present, sobretot en les seves *Líricas* (1899) castellanés, i sofí vacil·lacions lingüístiques, com fa patent aquest darrer recull. El 1897 publicà el seu segon llibre, *De l'agre de la terra*. Participà en els Jocs Florals de Barcelona (1900 i 1902) i fou proclamat mestre en gai saber el 1902 pel poema 'La deixa del geni grec'. El 1903 publicà *Tradicions i fantasies*.

Presidí els Jocs Florals de 1904, 1906 i 1908. La seva conferència a l'Ateneu Barcelonès sobre La forma poètica (1904) assolí un gran èxit. El 1906 participà en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i publicà *Horacianes*. El 1907 donà una segona edició de *Poesies*, molt ampliada, i feu el viatge del qual sorgiren les vint-i-sis estampes poemàtiques de *Visions de Palestina* (1908). Fou membre corresponent de l'IEC (1918).

Joan Alcover Palma 1854-1936

Fill de pare mallorquí i mare catalana, va estudiar a l'Institut Balear i posteriorment se'n anà a Barcelona a estudiar dret. Seguirà un camí paral·lel amb Antoni Maura militant al Partit Conservador; així el 1893 serà diputat a Corts, però es desenganyarà de la classe política espanyola, se'n distanciarà i s'acostarà una mica a la ideologia de la Lliga Regionalista. Va exercir d'advocat a l'Audiència Provincial i al 1911 en serà Magistrat.

El 1880 es casà amb la catalana Rosa Pujol, amb qui tengué tres fills (Pere, Teresa i Gaietà): la dona es morí de paràlisi cerebral el 1887 i es tornà casar amb l'alaronera Maria de Haro el 1891 i tengueren dos fills, Maria i Pau. El 1901 es morí la filla Teresa de tuberculosi, el 1905 el fill Pere de tifus i el 6 de març de 1919 sobrevingueren les morts de Gaietà a Barcelona i de Maria a Mallorca, de grip. Aquest cúmul de tragèdies familiars incideix en el sentit cada vegada més personal i íntim que adopta la seva creació poètica.

En la seva creació poètica se solen distingir dues etapes mancades per la llengua que usa.

– En l'època d'estudiant fa poemes com a entreteniment en català i en castellà que publica a “Revista Balear”, “Museo Balear”, o “El Isleño”. També rebrà un premi en els Jocs Florals. Entre 1887 i 1901 escriurà poesia sobretot en castellà, de caràcter molt narratiu, amb un tipus de paisatge animat, humanitzat i identificat amb el poble (seran les vies que trobarem posteriorment en la seva obra en català). Destaquen els llibres *Poesías* (1887), editat després com a *Nuevas Poesías* (1892), *Poemas y Armonías* (1894) i *Meteoros*.

– El 1899 dóna a conèixer el poema “Llengua pàtria” i es mostra una “conversió” al català. Hem de cercar les raons d'aquest canvi en diverses causes: personals (la mort de la dona i els fills l'empeny a cercar en la poesia l'expressió viva del dolor i la llengua materna es convertirà en aquesta musa del sentiment que el pot guiar a la catarsi) El poemari *Cap al tard* (1909) compta amb quatre seccions, tot i que també hi apareixen alguns poemes solts que en l'edició de 1921 sortiran sota l'epígraf de “Vària”:

“Cançons de la serra”: tracta de la relació del poeta amb la realitat exterior, apareix un paisatge vivent i animant amb figures humanes (a diferència de Costa), aquesta paisatge és totalment idealitzat com un locus amoenus o simbolitza l'ànima col·lectiva. El poeta apareix en forma simbòlica com un visionari.

“Elegies”: les desgràcies familiars són tractades a partir de la tragèdia i el dolor íntim i personal, s'evoca la infantesa com a paradís perdut i es defensa el record com a via d'escapament i perpetuació dels éssers estimats.

“Endreces”: es parla de la llengua i de personatges reconeguts. Es pot dir que aquesta secció recull la dimensió civil i col·lectiva de la seva obra.

“Juvenils”: són cinc composicions escrites en la joventut i inspirades en el romanticisme tardà.

A través d'aquest recull es concreten, a part de la visió del paisatge, els dos grans eixos de la seva poesia: la llengua i la dimensió social, per una part, i la seva teoria poètica (l'actitud humanista) basada en la idea vitalista (unió d'art i vida), en l'art utilitari (com a consol i catarsi, no art x art) i l'espontaneïtat expressiva mesurada pel control de la tècnica.

El 1918 publica el poemari *Poemes Bíblics* on recrea deu figures de l'Antic Testament de la Bíblia i en la secció “Proverbis” s'acosta un altre pic a les elegies de *Cap al tard*.